

NORGES HØYESTERETT

Den 29. mars 2017 avsa Høyesterett dom i

HR-2017-667-A, (sak nr. 2016/2380), straffesak, anke over dom,

A (advokat Halvard Helle)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Carl Graff Hartmann)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bergh**: Saken gjelder lagmannsrettens saksbehandling og lovanvendelse i et tilfelle der tingretten domfelte for enkeltstående kroppskrenkelser mens lagmannsretten, i samsvar med tiltalen, domfelte for mishandling i familieforhold.
- (2) Ved tiltalebeslutning 24. juli 2015 ble A satt under tiltale for overtredelse av

"I **Straffeloven § 219 første ledd**
for grovt eller gjentatt å ha mishandlet, ved å ha truet, tvunget, begrenset
bevegelsesfriheten til, øvet vold mot eller på annet måte ha krenket sin
tidligere eller nåværende samboer.

Grunnlag:

I perioden mars 2013 til 15. mars 2015 i -----veien 00 i X og andre steder, opptrådte han gjentatte ganger voldelig overfor sin samboer B. Han slo henne, truet henne og utsatte henne for annen krenkende adferd, herunder:

- I desember 2013, mens de var på ferie i Den dominikanske republikk, sparket og slo han henne i hodet og dro henne ut av sengen.
- 25. desember 2013 slo han henne i ryggen/nakken.
- 19. april 2014 slo han henne i ansiktet med flat hånd og dyttet henne.
- 15. juni 2014 slo han henne og helte vann over henne.

- 18. juni 2014 brøt han opp døren til soverommet og slo henne flere ganger i ansiktet med flat hånd.
- I helgen 13. – 15. mars 2015 slo han henne gjentatte ganger i ansiktet med flat hånd, dyttet henne, lugget henne og klemte henne slik at hun blant annet fikk store bloduttrekninger og skadet en arm.
- Ved en eller flere anledninger uttalte han at han ville drepe henne.
- Ved en eller flere anledninger spyttet han på henne.
- Ved en eller flere anledninger tok han kvelertak på henne.
- Ved en eller flere anledninger rev han i stykker klærne hennes og ødela eiendelene hennes, blant annet mobiltelefoner.
- Ved flere anledninger kastet han gjenstander på eller mot henne, bl.a. bøker og en tallerken med mat.
- Ved flere anledninger helte han væske over henne, blant annet øl og vann.
- Ved flere anledninger kalte han henne 'hore', 'felleshøl', o.l.

II Straffeloven § 342 første ledd bokstav b
for å ha krenket forbud etter straffeprosesslovens §§ 222 a eller 222 b.

Grunnlag:

Mandag 11. mai 2015 kl. 11.00 befant han seg i -----veien 00 i X, til tross for at han ved beslutning av 20. mars 2015 fra Follo politidistrikt var ilagt forbud mot å oppholde seg på denne adressen. Videre la han igjen ett brev adressert til B, til tross for at han var ilagt forbud mot å på noe vis ta kontakt med henne, inkludert skriftlig meddelelse.

III Bilansvarsloven § 20
for å ha brukt eller kjørt en motorvogn enda han visste eller måtte vite at vognen ikke var lovlig forsikret.

Grunnlag:

Torsdag 28. august 2014 kl. 20.30 i ----vei 00 i Y, kjørte han personbil av typen Z med kjennemerke 00000, til tross for at kjøretøyet manglet gyldig forsikring."

(3) Heggen og Frøland tingrett avsa 18. januar 2016 dom med slik domsslutning:

- "1. A, født 00.00.1968, dømmes for fire overtredelser av straffeloven (1902) § 228 første ledd, en overtredelse av straffeloven (1902) § 342 første ledd bokstav b og en overtredelse av bilansvarsloven § 20 sammenholdt med straffeloven (1902) § 61, § 62 første ledd og § 63 annet ledd, til fengsel i 90 – nitti – dager.
2. Til fradrag i straffen kommer 32 – trettito – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven (1902) § 60.
3. Oppreisningserstatning idømmes ikke.
4. Saksomkostninger idømmes ikke."

(4) Tingretten fant ikke grunnlag for å domfelle for overtredelse av straffeloven 1902 § 219, men domfelte for fire enkeltovertrædelser av straffeloven 1902 § 228 første ledd.

Domfellelsen gjaldt handlinger på de tidspunktene som er angitt i tredje til sjette strekpunkt i tiltalen post I. I tillegg ble A domfelt etter tiltalen post II og III.

(5) Påtalemyndigheten anket dommen. I anken het det:

"Det ankes med dette over lovanvendelsen og straffutmålingen idet påtalemyndigheten mener forholdene som er omhandlet i tiltalebeslutningens post I og som retten har subsumert under strl. § 228 første ledd skulle vært subsumert under strl. § 219 samt at tiltalte skulle vært idømt en lengre ubetinget fengselsstraff."

(6) Anken ble henvist til ankebehandling ved Borgarting lagmannsretts beslutning 2. mars 2016. I beslutningen het det:

"Lagmannsretten finner at anken bør henvises til ankeforhandling etter straffeprosessloven § 325, jf. § 321 annet ledd.

Ved ankebehandlingen skal det faktum som tingretten har funnet bevist og beskrevet i dommen, legges opprøvd til grunn."

(7) Under saksforberedelsen for lagmannsretten opplyste As forsvarer at man ønsket å føre syv angitte vitner under ankeforhandlingen. Etter at forberedende dommer i lagmannsretten hadde påpekt de rammene som fulgte av henvisningsbeslutningen, ble imidlertid vitneførselen frafalt. Under ankeforhandlingen ble det bare avgitt forklaringer fra fornærmede og tiltalte.

(8) Borgarting lagmannsrett avsa 21. september 2016 dom med slik domsslutning:

- "1. A dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 219 første ledd, straffeloven (1902) § 342 første ledd bokstav b og bilansvarsloven § 20, sammenholdt med straffeloven (1902) § 62 første ledd og straffeloven (1902) § 63 andre ledd til en straff av fengsel i 1 – ett – år. Til fradrag i straffen kommer 32 – trettito – dager for utholdt varetekt.**
- 2. A dømmes til å betale 70 000 – syttitusen – kroner i oppreisning til B innen to uker fra forkynnelsen av denne dommen, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.**
- 3. A dømmes til å betale 15 748 – femtentusensjuhundreogfortiåtte – kroner i erstatning til B innen to uker fra forkynnelsen av denne dommen, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.**
- 4. Saksomkostninger idømmes ikke."**

(9) Lagmannsretten fant at det var grunnlag for å anvende straffeloven 1902 § 219, og domfelte i samsvar med dette.

(10) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder prinsipalt saksbehandlingen under skyldspørsmålet og subsidiært straffutmålingen. Anken over saksbehandlingen bygger på at lagmannsrettens grunnlag for domfellelsen etter § 219 omfatter handlinger som A ble frifunnet for i tingretten.

(11) *Jeg ser slik på saken:*

- (12) Tingrettens bevisbedømmelse for de fire overtredelsene av straffeloven 1902 § 228 første ledd som A der ble domfelt for, er i lagmannsrettens dom oppsummert slik:

"Tingretten fant bevist at A den 19. april 2014 dyttet B med en slik kraft at hun falt ned i en stol, og at han i tillegg slo henne én gang i nesen undenfra og opp. Videre fant tingretten bevist at tiltalte den 15. juni 2014 helte en fireliters kanne med vann over fornærmede. Tingretten fant også bevist at tiltalte den 18. juni 2014 brøt seg inn på soverommet til fornærmede, hvor han slo henne i ansiktet så hun ble påført et merke over øyet samt tok fra henne en mobiltelefon med makt. Endelig fant tingretten bevist at tiltalte i helgen 13. til 15. mars 2015 slo fornærmede i ansiktet med flat hånd, tvinnet armen hennes, holdt tommelen slik at den ble forstuet, skadet fingrene hennes, kastet egg og bøker på henne, kastet en flaske på foten hennes og tredde en tissebøtte ned over hodet på henne."

- (13) Tingretten vurderte i sin dom også de øvrige strekpunktene i tiltalen. Når det gjaldt strekpunktene 1 og 2 (voldsutøvelse i desember 2013) samt punkt 7 (trusler), fant tingretten ikke bevist at det var foretatt handlinger som beskrevet i tiltalen. For de øvrige strekpunktene fant tingretten i stor grad bevist at tiltalte hadde begått handlinger som beskrevet. Tingretten fant likevel ikke grunnlag for å domfelle for disse handlingene. Tingrettens vurdering er i lagmannsrettens dom oppsummert slik:

"Tingretten fant imidlertid også bevist at A ved flere anledninger spyttet på B. Men fordi tingretten fant at også B hadde spyttet på A, ble A under henvisning til straffeloven (1902) § 228 tredje ledd om provokasjon/retorsjon ikke domfelt for spytingen.

Videre fant tingretten bevist at tiltalte ved flere anledninger hadde revet av fornærmede klærne slik at klærne ble ødelagt, og at fornærmede som følge av dette fikk brannsåar på skuldrene ved minst én anledning. Tingretten fant imidlertid ikke å kunne se bort fra at forholdene var foreldet og domfelte derfor ikke for dette.

Tingretten la videre til grunn at tiltalte hadde kastet øl på fornærmede ved én anledning. Tingretten kunne imidlertid ikke se bort fra at det forelå provokasjon og/eller retorsjon, og fant heller ikke å kunne dømme for dette forholdet.

Tingretten fant også bevist at tiltalte hadde kalt fornærmede skjellsord, blant annet 'hore', 'fytte', 'psykopat' og 'felleshøl', men at fremsettelsen av skjellsord ikke rammes av § 228. Det samme gjaldt ødeleggelse av mobiltelefoner som tingretten også fant bevist.

Endelig fant tingretten bevist at tiltalte ved ytterligere én anledning hadde slått fornærmede, og at tiltalte og fornærmede ellers hadde levd i et forhold med 'mye sinne og aggresjon fra begge sider og at dette nok også har ført til fysiske krangler', men der hendelsesforløpet var så vidt usikkert at tingretten unnlot å domfelle."

- (14) I sin begrunnelse for ikke å domfelle etter straffeloven 1902 § 219 viste tingretten til at samboerskapet hadde vært turbulent og mye preget av alkohol, men at tiltalte og fornærmede likevel stadig søkte tilbake til hverandre. Tingretten fant at man ikke kunne se bort fra at alkoholbruk, og for fornærmedes del også pillebruk, kunne ha utløst krangler fra begge sider, og også ha påvirket hvordan fornærmede opplevde sin egen situasjon. Tingretten fant at de handlingene som var bevist, ikke "tilsier at fornærmede har vært utsatt for et slikt regime som straffeloven § 219 tar sikte på å ramme".
- (15) Jeg finner først grunn til å se på lagmannsrettens henvisningsbeslutning. Påtalemyndigheten hadde anket over lovanvendelsen under skyldspørsmålet og over straffutmålingen. A hadde ikke anket.

- (16) Påtalemyndighetens anke ble vurdert etter straffeprosessloven § 321 andre ledd første punktum. Etter denne bestemmelsen kan en anke nektes fremmet dersom lagmannsretten finner det "klart at anken ikke vil føre frem". Etter § 321 andre ledd andre punktum er det en noe utvidet adgang til å nekte en anke fra påtalemyndigheten fremmet, men denne adgangen ble ikke benyttet i denne saken.
- (17) Samtidig som anken ble henvist, besluttet lagmannsretten at "det faktum som tingretten har funnet bevist og beskrevet i dommen", skulle legges uprøvd til grunn. Denne delen av beslutningen må forstås slik at den rettet seg mot anken over straffutmålingen. Ved en anke over skyldspørsmålet som er begrenset til å gjelde lovanvendelsen, vil lagmannsrettens prøving i alle tilfeller måtte bygge på den beskrivelsen som er gitt i tingrettens dom, se blant annet Andenæs, Norsk Straffeprosess, 4. utgave 2009, side 528.
- (18) En anke over straffutmålingen vil ordinært omfatte både bevisbedømmelsen og lovanvendelsen. Når lagmannsretten besluttet at faktum beskrevet av tingretten skulle legges til grunn, innebar det en delvis nektelse av påtalemyndighetens anke ved at det ikke ble tillatt ny prøving av bevisbedømmelsen under straffespørsmålet.
- (19) Straffeprosessloven § 321 femte ledd første punktum gir en viss adgang til delvis ankenektelse. Det heter her at en avgjørelse etter paragrafen "kan begrenses til en del av saken". Slik bestemmelsen er bygget opp, er det imidlertid ikke tvilsomt at en delvis ankenektelse krever at de alminnelige vilkårene for ankenektelse er oppfylt. Når anken skal vurderes etter § 321 andre ledd, er det et vilkår også for delvis ankenektelse at det er klart at anken, så langt den nektes, ikke vil føre frem. Det følger videre av femte ledd tredje punktum at ankenektelsen må begrunnes, se også Bjerke, Keiserud og Sæther, Straffeprosessloven, 4. utgave 2011, side 1147.
- (20) I dette tilfellet har lagmannsretten ikke begrunnet sin delvise ankenektelse. Det foreligger dermed en saksbehandlingsfeil.
- (21) Jeg bemerker at denne delen av lagmannsrettens beslutning ikke kan sees som en begrensning av bevisførselen etter straffeprosessloven § 330. Det følger av § 330 andre punktum at en begrensning før ankeforhandlingen med hjemmel i denne bestemmelsen må skje ved en særskilt behandling etter reglene i § 272, jf. § 274.
- (22) Delvis ankenektelse er mest vanlig i tilfeller der det er siktede som har anket. Jeg viser til gjennomgangen med eksempler i Bjerke, Keiserud og Sæther, op. cit., side 1147. En delvis ankenektelse av en anke over straffutmålingen fra påtalemyndigheten kan være betenkelig fordi den også kan innebære en begrensning av siktedes rettigheter. Selv om siktede ikke selv har anket, kan han ha innvendinger mot det faktum som tingretten har bygget straffutmålingen på. En beslutning om at det faktum som tingretten har funnet bevist, skal legges til grunn, innebærer at siktede blir avskåret fra å gjøre gjeldende slike innvendinger og fra å føre bevis for å underbygge disse. Som jeg kommer tilbake til, gjør de betenkelighetene jeg her har pekt på, seg i stor grad gjeldende i denne saken.
- (23) Det er i anken til Høyesterett anført at lagmannsretten har gjort en saksbehandlingsfeil ved at man ved avgjørelsen av anken over lovanvendelsen også har bygget på tingrettens beskrivelse av handlinger som A ikke ble domfelt for i tingretten. Jeg kan ikke se at det kan føre frem.

- (24) Lagmannsretten viser i sin drøftelse av lovanvendelsen til de fire tilfellene som tingretten har domfelt for, og uttaler at disse er tilstrekkelig til at straffeloven 1902 § 219 kommer til anvendelse. Retten tar med dette stilling til det påtalemyndigheten anførte i anken til lagmannsretten.
- (25) I sin videre drøftelse trekker lagmannsretten inn de øvrige handlingene i tiltalen. Slik anken var utformet, er dette uheldig fordi det skaper en viss uklarhet om hva retten har bygget på. Jeg oppfatter likevel disse uttalelsene som en tilleggsargumentasjon som ikke er nødvendig for å begrunne lagmannsrettens standpunkt om at § 219 kan anvendes i denne saken.
- (26) Uansett er jeg enig med lagmannsretten i at de fire konkrete tilfellene, slik de er funnet bevist i tingrettens dom, er tilstrekkelig til at det foreligger overtredelse av straffeloven 1902 § 219 første ledd. Om den nedre grensen for anvendelsen av § 219 viser jeg til Rt-2012-835 avsnitt 16, der det heter:
- "Det er etter dette på det rene at ikke ethvert tilfelle av voldsanvendelse og trusler mv. mellom nærstående omfattes av § 219. Jeg viser til proposisjonen side 40, hvor departementet uttaler at '[d]et er særlig det relasjonelle aspektet som gjør at handlingen bør føres inn under et eget straffebud mot vold i nære relasjoner'. Det pekes på frykten for nye overgrep som et element ved familievold som var trukket fram under høringen. Dette innebærer at dersom krenkelsen eller krenkelsene har karakter av isolerte enkeltepisoder, som ikke har en slik kvalifisert karakter eller sammenheng at de gir grunnlag for frykt hos fornærmede for et slikt handlingsmønster som ligger i kjerneområdet for bestemmelsen, er det de ordinære straffebestemmelser om legemskrenkelser mv. som får anvendelse."**
- (27) Det er her tale om klart krenkende handlinger. Tre av tilfellene er skjedd innenfor en kort tidsperiode, i april til juni 2014. Det fjerde fremstår som særlig krenkende. Samlet er det etter mitt syn ikke tale om isolerte enkeltepisoder, men om en sammenhengende atferd som utvilsomt har gitt fornærmede grunn til frykt.
- (28) Handlingenes karakter er slik at det ikke kan ha betydning at også fornærmede kan ha utløst krangler. For bedømmelsen etter § 219 kan det ikke tillegges vekt at fornærmede til tross for krenkelsene gjentatte ganger har søkt tilbake til A. Bestemmelsen tar ikke minst sikte på å ramme tilfeller der det foreligger følelsesmessig tilknytning og en form for avhengighet mellom fornærmede og gjerningspersonen.
- (29) Jeg går så over til å vurdere lagmannsrettens straffutmåling. Straffen ble satt til fengsel i ett år, som var en meget vesentlig skjerpelse sammenlignet med den fengselsstraffen som ble idømt i tingretten, 90 dager.
- (30) Utmåling av straff ved overtredelse av § 219 må skje etter en bred samlet vurdering. Som fremhevet blant annet i Rt-2014-1011 avsnitt 16 og Rt-2004-844 avsnitt 13 er sentrale momenter ved straffutmålingen, i tillegg til voldshandlingenes grovhet, tidsforløpet, den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret og frykten for vold – følelsen av å leve i et trusselregime. Rettspraksis viser at det er et stort spenn i straffutmålingen avhengig av de konkrete omstendighetene i den enkelte saken.
- (31) Lagmannsrettens bemerkninger om straffutmålingen er relativt kortfattede. Når dommen leses i sammenheng, fremgår det at lagmannsretten har foretatt en bred vurdering og i den

sammenheng også vurdert og lagt vekt på de handlingene i tiltalen som ikke var omfattet av domfellelsen i tingretten.

- (32) Som påpekt er det korrekt å foreta en bred vurdering ved straffutmåling etter § 219. I dette tilfellet bygget imidlertid lagmannsretten, som en konsekvens av henvisningsbeslutningen, på faktiske forhold som ikke var gjenstand for bevisførsel i lagmannsretten. A var under behandlingen i lagmannsretten avskåret fra å angripe eller utdype tingrettens bedømmelse av forhold av betydning for straffutmålingen. Dette skjedd til tross for at lagmannsretten domfelte etter en annen straffebestemmelse enn tingretten. Denne subsumsjonsendringen innebar at de relevante vurderingstemaene ved straffutmålingen ble vesentlig endret.
- (33) Etter mitt syn hadde lagmannsretten ikke et betryggende faktisk grunnlag å bygge straffutmålingen på. Jeg nevner i denne sammenheng også at forsvarerens bevisoppgave måtte forstås slik at A ønsket å føre vitner for nærmere å belyse helheten i forholdet mellom A og fornærmede, herunder omstendighetene knyttet til forholdene i tiltalen som han ikke ble domfelt for i tingretten.
- (34) Når lagmannsretten foretok sin straffutmåling på det grunnlaget som forelå, har retten brutt plikten etter straffeprosessloven § 294 til å sørge for at saken blir fullstendig opplyst. As rett til en rettferdig rettergang er ikke ivaretatt.
- (35) Under straffespørsmålet har Høyesterett full kompetanse. Slik saken har vært behandlet, har imidlertid heller ikke Høyesterett tilstrekkelig faktisk grunnlag for å foreta straffutmåling. Lagmannsrettens dom med ankeforhandling må da oppheves når det gjelder straffutmålingen, jf. straffeprosessloven § 342 andre ledd nr. 3 og § 347. Også lagmannsrettens henvisningsbeslutning må oppheves når det gjelder begrensningen i prøving av faktum. Lagmannsrettens avgjørelse av anken over lovanvendelsen i tingretten blir stående.
- (36) Jeg er kommet til at også lagmannsrettens avgjørelse av oppreisningskravet, domsslutningen punkt 2, bør oppheves. Utmålingen av oppreisning ved overtredelse av straffeloven 1902 § 219 skal, på lignende måte som straffutmålingen, skje etter en bred helhetsvurdering. Ved en ny behandling vil lagmannsretten få et bedre grunnlag også for behandlingen av oppreisningskravet. Det er ikke grunn til å oppheve den delen av lagmannsrettens dom som gjelder erstatning for økonomisk tap, domsslutningen punkt 3.
- (37) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom med ankeforhandling oppheves for så vidt gjelder straffutmåling og oppreisningserstatning.
2. Lagmannsrettens henvisningsbeslutning 2. mars 2016 oppheves når det gjelder begrensningen i prøving av faktum.

- (38) Dommer **Kallerud:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (39) Dommer **Bårdsen:** Likeså.
- (40) Dommer **Noer:** Likeså.
- (41) Dommer **Tønder:** Likeså.
- (42) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom med ankeforhandling oppheves for så vidt gjelder straffutmåling og oppreisningserstatning.
2. Lagmannsrettens henvisningsbeslutning 2. mars 2016 oppheves når det gjelder begrensningen i prøving av faktum.

Riktig utskrift bekreftes: